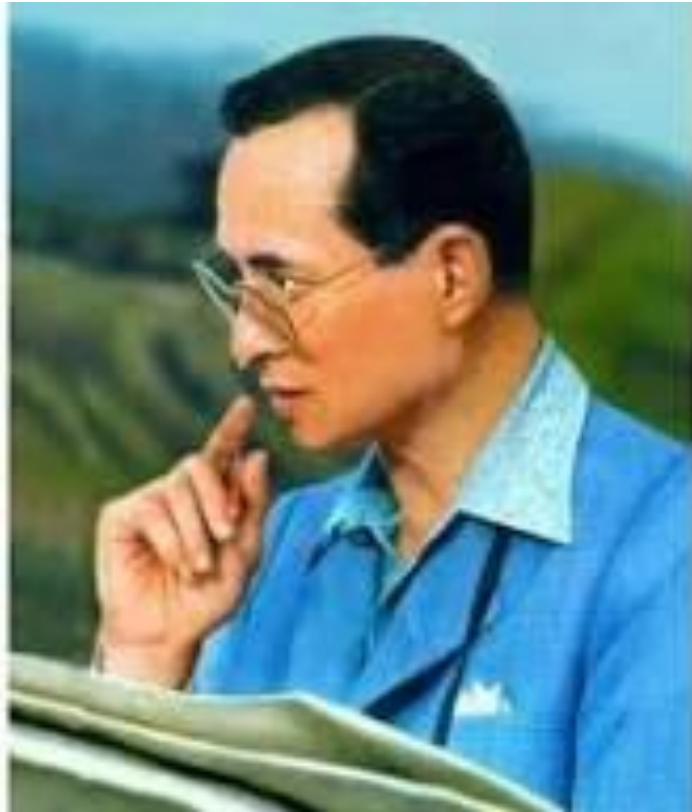

คู่มือ

กิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการบัญชีครัวเรือน
“จะประหยัดเก็บออม พอเพียง เริ่มตั้งแต่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน”

จัดทำโดย สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม

วัตถุประสงค์

เพื่อกระตุ้นให้เกิดการทำบัญชีครัวเรือน และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลังการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการออม การทำบัญชีคือ การจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับรายรับและรายจ่าย หรือบันทึกรายการทรัพย์สิน ได้แก่ ข้าวของเงินทอง บัญชีครัวเรือน คือการบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวัน และรวมถึงการบันทึกข้อมูลด้าน ทรัพย์สินต่างๆ ส่วนการออม คือประหยัด เก็บหอมรอมริบ เช่น ออมทรัพย์สินที่ได้จากการทำบัญชี จะทำให้ทราบว่า มีจำนวนรายรับ - รายจ่ายจากที่ไหน เท่าใดในแต่ละวัน เดือน และปี เพื่อจะได้เห็นภาพรวมว่ามีรายจ่ายเกินรับ เท่าใด รายการใดจ่ายน้อยจ่ายมาก จำเป็นมากน้อยเพียงใด เช่น ซื้ออาหาร ดอกเบี้ย ซื้อยา ซื้อเสื้อผ้า ซ่อมแซมบ้าน การศึกษา เป็นต้น เมื่อนำมาบวกลบกันแล้วขาดดุล - เกินดุลไปเท่าใด บัญชีครัวเรือนก็จะ เป็นประโยชน์ต่อการ วางแผนรายได้รายจ่ายทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ในทางเศรษฐศาสตร์เงินหรือรายรับที่ได้มานั้นบุคคลควรมีการจัดการออกเป็น 3 ส่วน ส่วนหนึ่งไว้ใช้จ่ายส่วนหนึ่งไว้ใช้เพื่อการลงทุน และอีกส่วนไว้ใช้เพื่อการออมในอนาคต หากครัวเรือนใดที่สมาชิกหาเงินมาได้แล้วมีการบันทึกการใช้จ่ายทั้งหมดก็จะทำให้เห็นภาพว่าต้องจัดสรรเงินอย่างไรจึงจะถือว่าพอประมาณ ขอบ้างอิงตามหลัก เศรษฐศาสตร์อีกครั้งว่า “ของฟรีไม่มีในโลก” ดังนั้น ทุกอย่างจึงมีค่าใช้จ่าย จึงต้องนำมาคำนวณเป็นรายจ่ายและรายรับ แม้กระทั่งการออมแบบผ่อนรายเดือน อย่างเช่นในประเทศสิงคโปร์มีการบังคับให้ออมเพื่อดูแลสุขภาพตนเองในยามสูงอายุ (Medisave) เป็นการออมที่รัฐบังคับประชาชน ดังนั้น รัฐจะไม่ต้องจ่ายเงินเพื่อสุขภาพ หากแต่ ละคนได้วางแผนในอนาคตเรื่องการออมไว้ซึ่ง จะทำให้ชีวิตในยามสูงอายุมีเงินพอที่จะจ่ายรักษาตน ประเทศชาติ ก็เช่นกัน หากผู้นำรัฐบาลมีการระดมการออม สร้างค่านิยมการอดออม เพื่อให้กระแสเงินสะพัดภายในประเทศ ประเทศก็ไม่ต้องมีหนี้สาธารณะมาก และท้ายที่สุดก็ไม่ตกเป็นภาระภาษีแก่ราษฎรมากนัก

หลักการและเหตุผล

วัฒนธรรมหนี้ในสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงคุณค่า ความหมาย ความสำคัญภูมิปัญญา เงื่อนไขปัจจัยแบบพฤติกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ไปจากเดิมเมื่อสังคมไทยเริ่มรับวัฒนธรรมหนี้สมัยใหม่เข้ามาใช้มากขึ้น เนื่องจาก วัฒนธรรมหนี้สมัยใหม่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในนิยามของการพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างพอเพียง สมดุล และเป็น ธรรมตามแบบพื้นฐาน หากแต่ถูกนำมาใช้เพื่อการค้ากำไร แสวงหาผลประโยชน์ที่กดขี่เอารัดเอาเปรียบให้ดีที่สุดเท่าที่ทำได้ทั้งนี้บุญคุณและหนี้สิน และเชื่อมโยงภาวะหนี้เหล่านั้นสู่การถือครองสิทธิที่ผูกขาดอำนาจต่างๆ ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การบริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไม่เป็นธรรม โดยนำเข้าภูมิปัญญา เงื่อนไข ปัจจัย แบบแผนพฤติกรรม ระเบียบกฎหมาย กฎหมาย ระบบ และกลไกวัฒนธรรมหนี้สมัยใหม่เข้ามาใช้ซึ่งมีความสลับซับซ้อนแตกต่างจากวัฒนธรรมหนี้แบบพื้นบ้าน จน ยากที่ชาวบ้านจะเรียนรู้เข้าใจ และรู้เท่าทันได้ทำให้สังคมเกิดการพึ่งพาอาศัยกันและกันในลักษณะที่ไม่พอดี ไม่พอเพียง ไม่สมดุลและไม่เป็นธรรม ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เป็นปัญหาสังคมขึ้นเป็นระยะๆ

การทำบัญชีครัวเรือนหรือการจดบัญชีจะทำให้เราทราบว่า มีรายได้มากน้อยแค่ไหนสามารถลดค่าใช้จ่าย รายการใดออกไปได้บ้าง น่าจะทำให้สร้างความสมดุลระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมแก่ฐานะทาง การเงินเฉพาะตัวได้ดีพอสมควร ผลพวงของการทำบัญชีครัวเรือนยังปลูกฝังให้เกิดการเก็บออม เรียนรู้ที่จะใช้จ่ายอย่างประหยัด และการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนก็จะเกิดขึ้นตลอดไป

ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน

จากสภาวะสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกระแสวัตถุนิยมและความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย จนทำให้เดินทางผิดไปตามกระแสนิยมจนกลายเป็นปัญหาโดยเฉพาะปัญหาหนี้สินที่ไม่มีวันจบสิ้น อย่างไรก็ตามคนไทยยังมีทางออกซึ่งการจะดำรงชีวิตให้อยู่รอดภายใต้สังคมในปัจจุบันแนวทางหนึ่งที่ประชาชนไทยควรยึดถือคือการพึ่งตนเอง รู้จักความพอประมาณ และไม่ประมาทตามแนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมองเห็นถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเองรู้จักความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ คำนึงถึงหลักเหตุผลและการประมาณตนเองพร้อมทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาทโดยเฉพาะการใช้จ่ายเงิน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต

การทำบัญชีคือ การจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการดำรงชีวิตของตนเอง และภายใน ครอบครัว ชุมชนรวมถึงประเทศข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะเป็นตัวบ่งชี้อดีตปัจจุบันและอนาคตของชีวิตของ ตัวเองสามารถนำข้อมูลอดีตมาบอกปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อมูลที่บันทึกไว้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตในครอบครัว

บัญชีครัวเรือน มิได้หมายถึงการทำบัญชีหรือบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันเท่านั้นแต่อาจหมายถึงการ บันทึกข้อมูลด้านอื่น ๆ ในชีวิต ในครอบครัว เป็นต้น ของเราได้ด้วยเช่น บัญชีทรัพย์สิน พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ในบ้านเรา ในชุมชนเราบัญชีความรู้ความคิดของเรา บัญชีผู้ทรงคุณ ผู้รู้ในชุมชนเราบัญชีเด็กและเยาวชนของเรา ด้านต่าง ๆ ของเรา เป็นต้น หมายความว่าสิ่งหรือเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตของเรา เราจดบันทึกได้ทุกอย่าง หาก ประชาชนทุกคนจดบันทึกจะมีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศจะเป็นแหล่งเรียนรู้ ครอบครัว เรียนรู้ ชุมชนเรียนรู้และประเทศเรียนรู้การเรียนรู้เป็นปัญญาที่มาจากปัญญาเป็นที่มาของความเจริญทั้งกาย สังคม ใจ และจิตวิญญาณของมนุษย์จะเห็นว่า การทำบัญชีหรือการจดบันทึกนี้สำคัญยิ่งให้หมู่มาบุคคลสำคัญในประเทศหลาย ท่านเป็นตัวอย่างที่ดีของการจดบันทึก เช่น ท่านพุทธทาส ในหลวง และสมเด็จพระเทพ ล้วนเป็นนักบันทึกทั้งสิ้น การบันทึก คือ การเขียนเมื่อมีการเขียนย่อมมีการคิดเมื่อมีการคิดย่อมก่อปัญญาแก้ปัญหาได้โดยใช้เหตุผลวิเคราะห์พิจารณา ได้ถูกต้อง นั่นคือทางเจริญของมนุษย์

การทำบัญชีครัวเรือนในด้านเศรษฐกิจหรือการบันทึกรายรับรายจ่ายที่ทางราชการพยายามส่งเสริมให้ประชาชนได้ทำกันนั้นเป็นเรื่องการบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันประจำเดือนว่ามีรายรับจากแหล่งใดบ้างจำนวนเท่าใด มีรายจ่ายอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ในแต่ละวัน สัปดาห์เดือน และ ปีเพื่อจะได้เห็นภาพรวมว่า ตนเองและ ครอบครัวที่รายรับเท่าใด รายจ่ายเท่าใดคงเหลือเท่าใด หรือ เงินไม่พอใช้เท่าใด คือรายจ่ายมากกว่ารายรับและสำรวจว่ารายการใดลุลายน้อยจ่ายมาก จำเป็นน้อยจำเป็นมาก จำเป็นน้อยอาจลดลงจ่ายเฉพาะที่จำเป็นมาก เช่น ซื้อกับข้าว ซื้อยา ซื้อเสื้อผ้าซ่อมแซมบ้าน การศึกษา เป็นต้น

ส่วนรายจ่ายที่จำเป็นให้ลดละ เลิก เช่น ซื้อบุหรี่ยี่ห้อ เล้า เล่น การพนัน เป็นต้น เมื่อนำรายรับรายจ่ายมาบวกลบกันแล้วขาดดุลเกินดุลไปเท่าใด เมื่อเห็นตัวเลขจะทำให้เราคิดหาสิ่งไม่จำเป็นนั้นมามากหรือน้อยสามารถลดได้หรือไม่ เลิกได้ไหมถ้าไม่ลดไม่เลิกจะเกิดอะไรกับตัวเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ หากเราวางแผนการรับการเงินของตนเองได้เท่ากับว่ารู้จักความเป็นคนได้ พัฒนาตนเอง ให้เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนรู้จักพอประมาณเป็นคนรักตนเอง รักครอบครัว รักชุมชนและประเทศชาติมากขึ้นจึงเห็นได้ว่าการทำบัญชีครัวเรือนในเรื่องรายรับรายจ่ายก็คือวิถีแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเองเพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมพอดี สอดคล้องถูกต้องตามกฎหมายชาติที่มีทั้งความเป็นเอกภาพและดุลยภาพอยู่เสมอ

การทำบัญชีครัวเรือนเป็นการจดบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันของครัวเรือนและสามารถนำข้อมูลมาวางแผนการใช้จ่ายเงินในอนาคตได้อย่างเหมาะสมทำให้เกิดการออมการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ดังนั้นการทำบัญชีครัวเรือนมีความสำคัญดังนี้

1. ทำให้ตนเองและครอบครัวทราบรายรับ รายจ่าย หนี้สินและเงินคงเหลือในแต่ละวัน

รายรับหรือ รายได้คือ เงินหรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการให้ผู้อื่นใช้สินทรัพย์หรือผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปแบบต่างๆ เช่น รายได้จากค่าจ้างแรงงาน เงินเดือน ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากธนาคาร หรือ จากเงินให้กู้ยืมรายได้จากการขายสินค้าหรือบริการ เป็นต้น

รายจ่ายหรือ ค่าใช้จ่าย คือ เงินหรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ที่จ่ายออกไปเพื่อให้ได้สิ่งตอบแทนกลับมาสิ่งตอบแทนอาจเป็นสินค้าหรือบริการ เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำค่าไฟฟ้า(ค่าสาธารณูปโภค) ค่าน้ำมัน ค่าหนังสือตำรา เป็นต้น หรือรายจ่ายอาจไม่ได้รับสิ่งตอบแทนคือสินค้าหรือบริการก็ได้เช่น เงินบริจาคเพื่อการกุศลเงินทำบุญทอดกฐินทอดผ้าป่า เป็นต้น

หนี้สิน คือภาระผูกพันที่ต้องชดใช้คืนในอนาคตการชดใช้อาจจ่ายเป็นเงินหรือของมีค่าที่ครอบครัวหรือตนเองมีอยู่หนี้สินเป็นเงินหรือสิ่งของที่มีค่าที่ครอบครัวหรือตนเองได้รับมาจากบุคคลหรือแหล่งเงินภายนอกเช่นการกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้านรูดบัตรเครดิตจากกองทุนต่างๆ การซื้อสินค้าหรือบริการเป็นเงินเชื่อการซื้อสินทรัพย์เป็นเงินผ่อนชำระ หรือการเช่าซื้อ เป็นต้น

เงินคงเหลือ คือเงิน หรือทรัพย์สินที่วัดมูลค่าได้หลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่ายแล้วปรากฏรายรับมากกว่ารายจ่ายจะ ทำให้มีเงินคงเหลือหรือในหลักทางบัญชีเรียกว่ากำไรแต่หากหลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่ายแล้วปรากฏว่ารายจ่ายมากกว่ารายรับจะทำให้เงินคงเหลือติดลบหรือทางบัญชีเรียกว่าขาดทุนนั่นเอง

2. นำข้อมูลการใช้จ่ายเงินภายในครอบครัวมาจัดเรียงลำดับความสำคัญของรายจ่ายและวางแผนการใช้จ่ายเงิน โดย พิจารณาแต่ละรายการในแต่ละวันมีรายจ่ายใดที่มีความสำคัญมากและรายจ่ายใดไม่จำเป็นให้ตัดออกเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายเงินภายในครอบครัวมีพอใช้และเหลือเก็บเพื่อการออมทรัพย์สำหรับใช้จ่ายสิ่งจำเป็นในอนาคตบัญชีครัวเรือน

ถือเป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดหลัก 3 ข้อ คือ การพอประมาณถ้ารู้รายรับรายจ่าย ก็ จะใช้แบบพอประมาณ แต่มีเหตุผลรู้ว่ารายจ่ายใดจำเป็นไม่จำเป็น และเมื่อเหลือจากใช้จ่ายก็เก็บออมนั่นคือภูมิคุ้มกันที่เอาไว้คุ้มกันตัวเราและครอบครัวบัญชีครัวเรือนสามารถจัดได้หมด จึงนับว่ามีประโยชน์มาก

ข้อควรระวังในการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือลืมนบันทึกบัญชีทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบันทึกและส่งผลให้ไม่ อยากบันทึกผู้จัดทำเข้าใจผิดในรายการบัญชีไม่เข้าใจรายการที่เป็นรายรับ จึงไม่ได้บันทึกบัญชี เช่น ลูกส่งเงินมาให้ พ่อแม่สำหรับใช้จ่ายทุกวันสิ้นเดือนแต่พ่อแม่ไม่ได้บันทึกบัญชีรายรับเนื่องจากเข้าใจว่าเงินที่ได้รับมานั้นมิได้เกิดจาก การประกอบอาชีพของตนเองหรือเข้าใจผิดรายการหนี้สินแต่บันทึกว่าเป็นรายรับทำให้มิได้เก็บเงินไว้สำหรับจ่าย ชำระหนี้ในอนาคต เช่นยืมเงินจากเพื่อนบ้านมาใช้จ่ายภายในครอบครัวถึงแม้จะได้รับเงินมาแต่รายการดังกล่าวไม่ถือ ว่าเป็นรายรับเนื่องจากตนเองมีภาระผูกพันที่ต้องชดใช้ในอนาคตซึ่งอาจต้องชดใช้เงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ยด้วยจากสาเหตุดังกล่าวอาจทำให้ครอบครัววางแผนการใช้จ่ายเงินผิดพลาด

ส่วนข้อผิดพลาดอีกประการหนึ่งคือการเขียนชื่อรายการผิด การบันทึกตัวเลขผิดการบวกหรือการลบจำนวนเงิน อาจเกิดจากการลืมนบันทึกรายการบัญชีหรือบันทึกรายการซ้ำๆกันหลายรายการปัญหา ดังกล่าวแก้ไขโดยการคำนวณจำนวนเงินกระทบยอดเงินคงเหลือในบัญชีกับยอดเงินฝากธนาคารที่ครอบครัวมีอยู่จริงหรือยอดเงินที่เก็บไว้ สำหรับใช้จ่ายจริงหากพบว่ายอดเงินคงเหลือในบัญชีเท่ากับยอดเงินคงเหลือในบัญชีเงินฝากธนาคารแสดงว่าการจัดทำบัญชีถูกต้องแต่หากกระทบยอดแล้วยอดเงินทั้งสองไม่เท่ากันอาจเกิดจากการบันทึกบัญชีผิดพลาดหรือเงิน ของครอบครัวสูญหาย

การวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เหมาะสมระหว่างรายรับและรายจ่ายครอบครัวต้องมีรายรับมากกว่ารายจ่ายหากพบว่ารายรับน้อยกว่ารายจ่ายต้องหาแนวทางนาเงินมาใช้จ่ายให้เพียงพอ โดยอาจต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายแต่การกู้ยืมเงินไม่ใช่แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เพียงแต่ช่วยให้การใช้จ่ายมีสภาพคล่องชั่วคราวเท่านั้นและในระยะยาวยังส่งผลให้ครอบครัวมีภาระหนี้สินจำนวนมาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยซึ่งจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามระยะเวลาที่ยาวนานในการกู้ยืมเงินเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากสำหรับการแก้ไขปัญหาลดสภาพคล่องในการใช้จ่ายเงินหรือปัญหารายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายนั้นมีแนวทางดังนี้

1. การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกเพื่อลดภาระการจ่ายเงินออกจากครอบครัว เช่นรายจ่ายเกี่ยวกับการพนัน สิ่งเสพติด ของมีค่า รายจ่ายฟุ่มเฟือย เป็นต้นเป็นการสร้างนิสัยมิให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
2. การลดรายจ่ายที่จำเป็นลงเพื่อสร้างนิสัยการประหยัด อดออม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากด้อยอย่างคุ้มค่า เช่นการปลูกผัก ผลไม้ไว้รับประทานเองเพื่อช่วยลดค่าอาหาร และค่าเดินทางไปตลาด อีกทั้งทำให้สุขภาพดีอีกด้วย ลดการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงแล้วหันมาออกกำลังกายโดยการปั่นจักรยาน หรือ การเดินทางวิ่งแทนการขับรถจักรยานยนต์หรือรถยนต์ เป็นต้น
3. การเพิ่มรายรับหารายได้เสริมนอกเวลาทำงานปกติเช่น การใช้เวลารว่างรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า การขายอาหารหลังเลิกงาน การปลูกผักหรือเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย เป็นต้น
4. การทำความเข้าใจกันภายในครอบครัวเพื่อให้ทุกคนร่วมมือกันประหยัดรู้จักอดออม การใช้ทรัพยากรต่างๆ ลดละ เลิก รายจ่ายหรือสิ่งที่ไม่จำเป็นและช่วยกันสร้างรายรับให้เพียงพอ เหมาะสมกับเศรษฐกิจปัจจุบัน

ประโยชน์ของการทำบัญชีครัวเรือน

การทำบัญชีครัวเรือนจะทำให้เราทราบว่าในแต่ละเดือน ครอบครัวมีรายรับ-รายจ่ายอะไรบ้าง คนเรา ส่วนมากมักจะหลงลืม(ไม่สนใจที่จะจดจำ) เวลาใช้จ่ายเงินออกไปหรือรับเงินเข้ามา พอเวลาผ่านไป 2-3 วันก็ลืมแล้ว ดังนั้นบัญชีครัวเรือนจะช่วยเตือนความจำให้เรา รู้ถึงการใช้จ่ายเงิน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการใช้จ่ายเงินของครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน ให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

1. เพื่อจดบันทึกรายการการดาเนินกิจการเรียงลำดับก่อนหลัง
2. ง่ายต่อการตรวจสอบ
3. เป็นการควบคุมรักษาทรัพย์สินของกิจการ
4. ป้องกันความผิดพลาดในการดาเนินกิจการ
5. สามารถปรับปรุงแก้ไขทันที
6. ทำให้ทราบฐานะของกิจการ
7. เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบผลกำไร-ขาดทุนได้ตลอดเวลา

เริ่มการทำบัญชีครัวเรือน การทำบัญชีครัวเรือน เริ่มจากการหาสมุดมาสักเล่มหนึ่งอาจเป็นสมุดที่เด็กๆ ใช้แล้วเหลือหน้ากระดาษว่าง ๆ ก็นำมาทำเป็นบัญชี ครัวเรือนได้ ปากกาหรือดินสอสำหรับเขียนลงในสมุดบัญชีครัวเรือน ชาวบ้านหรือคนที่อ่าน-เขียนหนังสือไม่ค่อยคล่องก็อาจใช้ให้ ลูก ๆ ช่วยเขียนให้การทำบัญชีครัวเรือนในแต่ละวัน ใช้เวลาไม่นาน ประมาณ 5-10 นาทีก็เสร็จแล้ว เวลาที่เสียไปแค่ 5-10 นาทีต่อวันแต่ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำบัญชีครัวเรือนนั้นมีค่ามากมายมหาศาลนักในการช่วยวางแผนการเงินของครอบครัวและสามารถประยุกต์ไปจนถึงการนำไปใช้แก้ไขปัญหานี้สินได้ขอให้อยมสละเวลาในแต่ละวันเพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัวที่ดีขึ้นบัญชีครัวเรือนสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบแต่อย่างน้อยต้องมีการบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายปกติเป็น ตาราง 5 ช่อง ประกอบด้วยช่องแรกวันเดือนปีเพื่อบันทึกวันที่เกิดรายการนั้นช่องที่สองรายการเพื่อบันทึกเหตุการณ์ ช่องที่สามรายรับเพื่อบันทึกจำนวนเงินที่ได้รับช่องที่สี่รายจ่ายเพื่อบันทึกจำนวนเงินที่จ่ายออกไปและช่องสุดท้ายยอด คงเหลือเป็น ช่องสรุปยอด เงิน คงเหลือในแต่ละวัน การจัดทำบัญชีครัวเรือน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) แยกประเภทของรายได้และค่าใช้จ่าย แต่ละประเภทออกมา อาจใช้สมุดบัญชีที่มีขายตามร้านทั่วไป หรือหาสมุดมาตีเส้น แบ่งออกเป็นแถวในแนวตั้งและแนวนอน เพื่อจดรายการ

2) กำหนดรหัสประเภทของรายได้และค่าใช้จ่าย เพื่อใช้สรุปประเภทของค่าใช้จ่าย

3) เริ่มจากยอดเงินสดยกมา หรือ เงินทุนตั้งต้น แล้ว บวก ด้วยรายได้หัก ด้วยค่าใช้จ่าย และแสดงยอดคงเหลือไว้

4) นำรายการที่เป็นบัญชีประเภทเดียวกันรวมยอดเข้าด้วยกัน แล้วแยกไปสรุปไว้ต่างหาก โดยสรุปยอดตามแต่ต้องการ เช่น เป็นรายวัน รายสัปดาห์รายปักษ์หรือรายเดือน เป็นต้น

5) หลักการบันทึกทางบัญชี หลักการบันทึกบัญชีครัวเรือนคืออาจจะเริ่มจากการมองภาพรวมว่าในเดือนหนึ่งๆ หรือปีหนึ่ง รายการอะไร ดังนี้

- รายการค่าใช้จ่ายใหญ่ๆ อะไรบ้าง ที่ค่อนข้างคงที่เช่น หรือเงินค่าเรียนหนังสือบุตร หรือเงินค่าวัตถุดิบในการผลิตสินค้า เช่น ค่าปุ๋ย ค่าพันธุ์พืช และมีรายการย่อย ที่เกิดประจำวันอะไรบ้าง เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำค่าไฟฟ้า (ค่าสาธารณูปโภค) ค่าน้ำมัน เงินทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น

- หนี้สินก็เป็นค่าใช้จ่ายรายการใหญ่ที่เป็นภาระผูกพันที่ต้องชดใช้คืนในอนาคต ได้แก่ค่าดอกเบี้ยเงินที่กู้ยืมและต้องใช้คืนรายเดือนหลายปี จากการกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าน จากกองทุน หรือธนาคารต่างๆ หรือ การซื้อของด้วยเงินเชื่อ การด้วยเครดิต หรือด้วยเงินผ่อนชำระหรือการเช่าซื้อ การจำนำ จำนอง ขายฝาก เป็นต้น

- เงินคงเหลือ คือ เงินหรือทรัพย์สินที่วัดมูลค่าได้หลังจากนำรายรับหักรายจ่ายแล้ว ถ้ารายรับมากกว่ารายจ่ายจะเกิดเงินคงเหลือ หรือในหลักทางบัญชีเรียกว่า “กำไร” แต่หากหลังจากนำรายรับหักรายจ่ายแล้ว พบว่า รายจ่ายมากกว่ารายรับจะทำให้เงินคงเหลือติดลบ หรือทางบัญชีเรียกว่า “ขาดทุน” นั้นเอง

ข้อควรระวัง

ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือ สัมบันทึกบัญชีทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบันทึก และส่งผลให้ไม่ยาก บันทึกผู้จัดทำเข้าใจผิดในรายการบัญชีไม่เข้าใจรายการที่เป็นรายรับ จึงไม่ได้บันทึกบัญชีเช่น ลูกส่งเงินมาให้พ่อ แม่สำหรับใช้จ่ายทุกวันสิ้นเดือน แต่พ่อแม่ไม่ได้บันทึกบัญชีรายรับเนื่องจากเข้าใจว่าเงินที่ได้รับมานั้นมิได้เกิดจากการประกอบอาชีพของตนเองหรือ เข้าใจผิดรายการหนี้สินแต่บันทึกว่าเป็นรายรับ ทำให้มิได้เก็บเงินไว้สำหรับจ่าย ชำระหนี้ในอนาคต เช่น ยืมเงินจากเพื่อนบ้านมาใช้จ่ายภายในครอบครัว ถึงแม้จะได้รับเงินมาแต่รายการดังกล่าวไม่ ถือว่าเป็นรายรับเนื่องจากตนเองมีภาระผูกพันที่ต้องชดใช้ในอนาคต ซึ่งอาจต้องชดใช้เงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ยด้วย จากสาเหตุดังกล่าวอาจทำให้ครอบครัววางแผนการใช้จ่ายเงินผิดพลาด

ข้อควรระวัง

ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือ สัมบันทึกบัญชีทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบันทึก และส่งผลให้ไม่ยาก บันทึกผู้จัดทำเข้าใจผิดในรายการบัญชีไม่เข้าใจรายการที่เป็นรายรับ จึงไม่ได้บันทึกบัญชีเช่น ลูกส่งเงินมาให้พ่อ แม่สำหรับใช้จ่ายทุกวันสิ้นเดือน แต่พ่อแม่ไม่ได้บันทึกบัญชีรายรับเนื่องจากเข้าใจว่าเงินที่ได้รับมานั้นมิได้เกิดจากการประกอบอาชีพของตนเองหรือ เข้าใจผิดรายการหนี้สินแต่บันทึกว่าเป็นรายรับ ทำให้มิได้เก็บเงินไว้สำหรับจ่ายชำระหนี้ในอนาคต เช่น ยืมเงินจากเพื่อนบ้านมาใช้จ่ายภายในครอบครัว ถึงแม้จะได้รับเงินมาแต่รายการดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นรายรับเนื่องจากตนเองมีภาระผูกพันที่ต้องชดใช้ในอนาคต ซึ่งอาจต้องชดใช้เงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ยด้วย จากสาเหตุดังกล่าวอาจทำให้ครอบครัววางแผนการใช้จ่ายเงินผิดพลาด

ปัญหาของการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ปัญหาที่สำคัญของการจัดทำบัญชีมีดังนี้

1. การสัมบันทึกบัญชีทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบันทึก และส่งผลให้ไม่ยากบันทึก
2. ผู้จัดทำเข้าใจผิดในรายการบัญชีไม่เข้าใจรายการที่เป็นรายรับ จึงไม่ได้บันทึกบัญชีเช่น ลูกส่งเงินมาให้ พ่อแม่สำหรับใช้จ่ายทุกวันสิ้นเดือน แต่พ่อแม่ไม่ได้บันทึกบัญชีรายรับ เนื่องจากเข้าใจว่าเงินที่ได้รับมานั้นมิได้เกิดจากการประกอบอาชีพของตนเองหรือ เข้าใจผิดรายการหนี้สิน เช่น ยืมเงินมาใช้แต่บันทึกว่าเป็นรายรับทำให้มิได้ เก็บเงินไว้สำหรับจ่ายชำระหนี้ในอนาคต
3. การเขียนชื่อรายการผิด การบันทึกตัวเลขผิด การบวกหรือการลบจำนวนเงินผิดอาจเกิดจากการลืมจดบันทึกรายการบัญชีหรือบันทึกการรายการซ้ำๆ กันหลายรายการปัญหาดังกล่าวแก้ไขโดยการคำนวณจำนวนเงินกระทบยอดเงินคงเหลือในบัญชีกับยอดเงินฝากธนาคารที่ครอบครัวมีอยู่จริง หรือยอดเงินที่เก็บไว้สำหรับใช้จ่ายจริง หากพบว่ายอดเงินคงเหลือในบัญชีเท่ากับยอดเงินคงเหลือในบัญชีเงินฝากธนาคาร แสดงว่าการจัดทำบัญชีถูกต้อง แต่หากกระทบยอดแล้วยอดเงินทั้งสองไม่เท่ากันอาจเกิดจากการบันทึกบัญชีผิดพลาด หรือเงินสดของครอบครัวสูญหาย

แนวทางในการแก้ไขลดปัญหารายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายนั้นมีดังนี้

- การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออก เพื่อลดภาระการจ่ายเงินออกจากครอบครัว เช่น รายจ่ายเกี่ยวกับการพนัน การแทงหวย ซื้อลอตเตอรี่สุบหรือดื่มสุรา ของมีเนมา รายจ่ายฟุ่มเฟือย เป็นต้น
- การลดรายจ่ายที่จำเป็นลงเพื่อสร้างนิสัยการประหยัด อดออม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างคุ้มค่า เช่น การปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเอง เพื่อช่วยลดค่าอาหาร และค่าเดินทางไปตลาด ลดการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงด้วยการหันมาเดิน การปั่นจักรยานแทนการขับรถ
- การเพิ่มรายรับ หากรายได้เสริมนอกเวลาทำงานปกติเช่น การใช้เวลาวางรับจ้างทำอาหาร ทำขนม ทำหัตถกรรม ตัดเย็บเสื้อผ้า หรือเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ เป็นต้น
- การทำความเข้าใจกันภายในครัวเรือนเพื่อให้ทุกคนร่วมมือกันประหยัด อดออม เลิกใช้จ่ายในรายการบัญชีที่ไม่จำเป็น และช่วยกันสร้างรายรับให้เพียงพอ

การวางแผนการใช้จ่ายเงิน

เมื่อมีการบันทึกการใช้จ่ายของครอบครัวเป็นรายเดือนแล้ว ข้อมูลการใช้จ่ายจะต้องนำมาคำนวณสรุปว่าเป็น อย่างไร ครอบครัวควรมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ถ้ารายจ่ายมากกว่าก็ต้องหาวิธีการแก้ไขโดยด่วน โดยมีข้อควรพิจารณาดังนี้

- 1.การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออก เพื่อลดภาระการจ่ายเงินออกจากครอบครัว เช่น รายจ่ายเกี่ยวกับการพนัน สิ่งเสพติดของมีนเมา รายจ่ายฟุ่มเฟือย เป็นต้นเป็นการสร้างนิสัยมิให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
- 2.การลดรายจ่ายที่จำเป็นลง เพื่อสร้างนิสัยการประหยัด อดออม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากัดอย่างคุ้มค่า
- 3.เช่น การปลูกผัก ผลไม้ไว้รับประทานเอง เพื่อช่วยลดค่าอาหาร และค่าเดินทางไปตลาด อีกทั้งทำให้สุขภาพดีอีกด้วย ลด การใช้น้ำมันเชื้อเพลิงแล้วหันมาออกกำลังกายโดยการปั่นจักรยาน หรือการเดิน การวิ่งแทนการขับรถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ เป็นต้น
- 4.การเพิ่มรายรับหารายได้เสริมนอกเวลาทำงานปกติเช่น การใช้เวลาว่างรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า การขายอาหารหลังเลิกงาน การปลูกผัก หรือเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย เป็นต้น
- 5.การทำความเข้าใจกันภายในครอบครัวเพื่อให้ทุกคนร่วมมือกันประหยัด รู้จักอดออม การใช้ทรัพยากรต่างๆ ลด ละ เลิก รายจ่ายหรือสิ่งที่ไม่จำเป็น และช่วยกันสร้างรายรับให้เพียงพอเหมาะสมกับเศรษฐกิจปัจจุบัน

การเรียนรู้การจัดการการเงินและการออม

การเรียนรู้เพื่อการจัดสรรเงินอย่างถูกต้องโดยนำข้อมูลการใช้จ่ายเงินภายในครัวเรือนมาจัดเรียงลำดับ ความสำคัญของรายจ่าย และวางแผนการใช้จ่ายเงิน โดยพิจารณาแต่ละรายการในแต่ละวันมีรายจ่ายใดที่มี ความสำคัญมาก และรายจ่ายใดไม่จำเป็นให้ตัดออก เพื่อให้การใช้จ่ายเงินภายในครอบครัวมีพอใช้และเหลือเก็บเพื่อ การออมทรัพย์สำหรับใช้จ่ายสิ่งจำเป็นในอนาคต อย่างไรก็ตาม หากพบว่ามีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย ต้องหาแนวทาง นำเงินมาใช้จ่ายให้เพียงพอ โดยอาจต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่าย แต่การกู้ยืมเงินไม่ใช่แนวทางแก้ไขปัญหานี้ในระยะยาวยัง ส่งผลให้ครอบครัวมีภาระหนี้สินจำนวนมากทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย

